

ePooki
6/2011

OULUN SEUDUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT

Soja Ukkola, Tiina Huotari, Jaana Männistö

Kolmannen sektorin osaamis- ja kehittämistarpeet sekä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunnettuus

Lykky-hankkeen kyselytutkimuksen raportti

ePooki

6/2011

OULUN SEUDUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT

Soja Ukkola, Tiina Huotari, Jaana Männistö

Kolmannen sektorin osaamis- ja kehittämistarpeet sekä
sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunnettuus

Lykky-hankkeen kyselytutkimuksen raportti

Sisällys

Tiivistelmä	4
Tausta	6
1. Aiemmat tutkimukset ja selvitykset	7
2. Kyselyn toteutus	8
2.1. Kohdejoukon valinta	8
2.2. Kyselyn aikataulu	8
2.3. Lykky-hankkeen Oulun seudun ammattikorkeakoulun toteutusalueella toteutettu kysely	8
2.4. Lykky-hankkeen CENTRIA, Tutkimus ja kehitys, Ylivieskan toteutusalueella toteutettu kysely	9
2.5. Katoanalyysi	9
3. Aineiston analyysi	10
3.1. Yhdistyksen taustatiedot	11
3.2. Hyvinvointipalvelujen tuottaminen ja tarjoaminen	12
3.3. Palveluiden sisältö	14
3.4. Koulutus- ja osaamistarpeet	14
3.4.1. Koulutus- ja osaamistarpeet palvelutuotannon kehittämisessä	15
3.5. Opiskelumuodot ja kehittämisen esteet	16
3.6. Muutostarpeet palvelutuotannon järjestämisessä	17
3.7. Sosiaalinen ja yhteiskunnallinen yrittäjäyys	19
Yhteenveto ja johtopäätökset	22
Lähteet	24
Liitteet	25

Tausta

Lykky (Liiketoimintaosaamista hyvinvointialalle ja yhteiskuntavastuullista yrittäjyyttä koulutusyhteistyöllä) on Oulun seudun ammattikorkeakoulun (Oamk) ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun (KPAMK) CENTRIA Tutkimus ja kehitys, Ylivieskan yhteistyöhanke. Lykky-hankkeen keskeisiä toimenpiteitä ovat hyvinvointialan yrittäjyyskoulutuksen järjestäminen ja alan yrittäjyyden edistäminen sekä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunnettuuden lisääminen toteutusalueellaan. Lykky-hanketta rahoittavat Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ESR-ohjelmasta, Oulun kaupunki, Ylivieskan seutukunta ja Nivala-Haapajärven seutukunta.

Lykky-hankkeessa on nähty tarpeellisena kartoittaa hankkeen toteutusalueen eli Pohjois-Pohjanmaan kolmannen sektorin tarpeita osaamisessa ja yhdistysten palvelutoiminnan kehittämisessä. Projektisuunnitelman mukaan "...tehdään tarvekartoitukset toteutusalueen kolmannen sektorin toimijoille näiden kiinnostuksesta ja tarpeesta hyvinvointialan palvelutuotannon yhtiöittämiselle, liiketoimintaosaamisen ja sosiaalisen yrittäjyyden osaamisen lisäämiselle. Tarvekartoitusten avulla alueelta löydetään ne kolmannen sektorin toimijat, jotka hyötyisivät koulutukseen osallistumisesta". Lisäksi kartoittamalla edellä mainittuja tekijöitä hankkeen järjestämä yrittäjyyskoulutus pystyy huomioimaan juuri niitä haasteita, joita kolmannen sektorin edustajat kohtaavat osaamisessaan ja laajemminkin toiminnassaan.

Käsitettä kolmas sektori on määritelty monin tavoin. Se sijoitetaan yleensä yksityisen ja julkisen sektorin väliin. Organisaatiomuodoltaan se ei sijoitu julkiselle sektorille, mutta toiminnan luonteen perusteella ei myöskään yksityissektorille. Toiminnan luonteella viitataan ensinnäkin yhdistysten voittoa tavoittelemattomaan toimintaan toisin kuin yritysten toiminta, sekä toiseksi palkkasuhteen puuttumiseen suurimman osan jäsenistöä ja yhdistyksen välillä. (Anheiner & Seibel 1990, 8–9.) Elina Pajulan määritelmän mukaan kolmannella sektorilla tarkoitetaan etupäässä järjestöjä ja säätiöitä sekä uusuustoimintaa. Useat näkevät myös kaiken organisoitu-

neen kansalaistoiminnan olevan osa kolmatta sektoria. Toimintojen näkökulmasta se sisältää sekä palkkatyötä että vapaaehtoistyötä, joista vapaaehtoistyön määrä Suomessa on muita Euroopan maita suurempi. Lisäksi Suomessa järjestöjen omarahoitusosuus on eurooppalaisiin järjestöihin verrattuna korkeampi. Toisin sanoen järjestömmme eivät ole yhtä paljon julkisen rahoituksen varassa kuin muun Euroopan järjestöt. (Pajula, E).

Kolmannen sektorin rinnalla nousee usein esiin myös käsite yhteisötalous, joka kuitenkin poikkeaa kolmannen sektorin käsitteestä. Yhteisötalous voidaan määritellä osuuskuntien, keskinäisten yhtiöiden, yhdistysten ja säätiöiden harjoittamaksi taloudelliseksi toiminnaksi, mutta niiden tavoitteena on pääasiallisesti jokin muu kuin taloudellinen voitto. Näistä voidaan käyttää nimitystä ei-varsinaisesti-voittoa-tavoitteleva organisaatio. (Pättiniemi 2004, 22.)

Nykyisin voidaankin puhua hyvinvoinnin sekataloudesta tai welfare mixistä (Matthies 1996,11), jossa julkisen ja yksityisen sektorin lisäksi myös esimerkiksi erilaiset järjestöt voivat olla merkittäviä palveluntarjoajia (Piirainen 1992, 311–314). Käytettäessä termiä "uusi kolmas sektori" nähdään kolmas sektori jakautuneena perinteiseen ja uuteen. Tämän ajatusmallin mukaisesti perinteinen kolmas sektori voidaan nähdä esimerkiksi tietyn ryhmän etujen ajajana ja uusi kolmas sektori puolestaan on yleisempi palveluntuottaja: sen toiminta on ammatillista, toiminta työllistää ja siihen voi liittyä liikevoiton tavoittelu. Yksi tekijä, joka on vaikuttanut uuden kolmannen sektorin syntymiseen, on ollut tarve hillitä julkisen sektorin menoja. Muutoksen myötä yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutuotanto-osuus on kasvanut. (Huotari, Pyykkönen & Pättiniemi 2008, 7–50.)

Jo 2000-luvun alkupuolella Harju (2004, 45) ennusti, että järjestöllinen palvelutuotanto kasvaa. Ahkerimpia liiketoiminnan harjoittajia järjestöistä ovat ammattiliitot, neuvontajärjestöt, sosiaali- ja terveysjärjestöt, liikuntajärjestöt sekä eräät kulttuurijärjestöt. Usein

kolmas sektori kuitenkin käynnistää elinkeinotoimintansa sosiaalisen arvon vuoksi, ei niinkään pelkästään voittojen takia. (Romppainen 2007, 5.) Suomeen onkin muodostumassa uudenlainen palvelutuotannon kenttä, jonka elinkeinotoiminta on julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin rajapinnassa.

Lykky-hankkeen kysely suunnattiin järjestöille, joille luonteenomaista on yhdistysten voittoa tavoittelematon toiminta. Kohteeksi valittiin myös palveluja tuottavia yhdistyksiä, joista osalla oli myös vastikkeellista palvelutuotantoa. Kaikki edellä mainitut käsitteet jollakin tavalla kuvaavat kohdejoukkoa. Otantaa ei kuitenkaan tehty kolmatta sektoria kuvaavien käsitteiden perusteella. Kyselyn saajat määrittyivät järjestöjen toiminnan sisällön mukaan, eli kysely lähetettiin niihin yhdistyksiin, joiden toiminnan katsottiin kuuluvan hyvinvointialaan.

Lähes puolet kyselyyn vastanneista edustaa sitä kolmannen sektorin osaa, joka ei tarjoa palveluja, joten nämä toimijat kuuluvat perinteiseen kolmanteen sektoriin etujen ajajana. Hieman yli puolet vastanneista tarjoaa palveluja, joten näiden voidaan katsoa kuuluvan uuteen kolmanteen sektoriin. Edellä esitetyistä kolmannen sektorin määritelmistä tämän kyselytutkimuksen vastaajajoukkoa kuvaa lähimmin Elina Pajulan määritelmä siitä, että Suomessa kolmannella sektorilla tarkoitetaan pääasiassa järjestöjä ja säätiöitä sekä uusosuustoimintaa. Tulosten perusteella käy myös ilmi, että kolmannella sektorilla on toimijoita, jotka ovat siirtymässä toimimaan yhteisötalouden kentässä, jossa toimintaan kuuluu myös yhteiskunnallisten tavoitteiden rinnalla taloudellisen voiton tavoittelu.

1. Aiemmat tutkimukset ja selvitykset

Hyväx-hanke on omassa kyselyssään vuonna 2009 selvittänyt hyvinvointialan yrittäjyyden kehittämis- ja koulutustarpeita sekä haastatellut 14 Ylivieskan seutukunnan kuntien perusturva-, sosiaali- ja terveystoimen-, elinkeinotoimen- tai kunnanjohtajaa. Haastattelujen painopiste oli seudullisissa ja kuntakohtaisissa hyvinvointipalvelujen yleisissä kehittämistarpeissa, hyvinvointiyrittäjyyden tarpeissa sekä Hyväx-hankkeen toimenpidesuunnitelmissa ja -ehdotuksissa. Näissä kyselyissä tai selvityksissä ei ollut kuitenkaan mukana kolmas sektori, joka on Lykky-hankkeen kartoituksen kohteena.

Oulun kaupungin asukastupien yhteisessä ideariihpäivässä 7.9.2010 tuli esille asukasyhdistysten toiminnan kehittämistarpeita. Asukasyhdistysten edustajien mielestä osaamista tarvitaan lisää muun muassa työnantajana toimimiseen, verotukseen, projektityöskentelyyn, kirjanpitoon, työajanseurantaan, vastuu- ja vakuutus-kysymyksiin, talouden seurantaan ja suunnitteluun,

markkinointikeinoihin ja toiminnan yhtenäistämiseen.

Kattavin ja tuorein selvitys kolmannen sektorin osamistarpeista on Kolmas lähde -koordinaatiohankkeen teettämä selvitys "Kolmannen sektorin osaaminen ja osaamisen kehittämistarpeet hyvinvointipalvelujen tarjoamisessa ja tuottamisessa" (Ruusuvuori & Saukkonen 2009). Selvitys keskittyy kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotalueille. Kysely on toteutettu eri sisältöisenä palveluiden käytännön tekijöille ja niiden kehittäjille. Näitä kyselyitä on hyödynnetty ja sovellettu Lykky-hankkeen teettämässä kyselyssä.

Myös Raha-automaattiyhdistys (RAY) on omassa tutkimuksessaan kartoittanut avustustaan saavien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen vapaaehtoistoimintaa. (Pessi & Oravasaari 2010.) Heidän yhtenä tutkimuskohteena ovat järjestöjen osaamistarpeet.

2. Kyselyn toteutus

2.1. Kohdejoukon valinta

Kyselyn suunnittelua ja toteutusta esiteltiin Lykky-hankkeen ohjausryhmän kokouksessa 20.4.2010. Sekä projektiryhmä että ohjausryhmä kannattivat menettelytapaa, jossa kysely kohdennetaan suoraan hyvinvointi-sektorilla toimiville yhdistyksille ja järjestöille. Lisäksi projektiryhmä korosti, että tarvekartoituksen tavoitteena on ensi sijassa tietojen kerääminen ja hankkeen koulutuksen suunnittelun hyötyminen, ei kyselyn tieteellinen yleistettävyyden.

Kyselyn kohdentamiseksi soveltuvalle kohderyhmälle tehtiin perusteellista taustatyötä kartoittamalla hankkeen toteutusalueen yhdistyksiä. Oulun seudun ammattikorkeakoulu kartoitti yhdistykset omalla ja Ylivieskan CENTRIA omalla alueellaan (ks. liite 1).

Taustakartoituksen lähteenä olivat omakohtaisten tietojen lisäksi kuntien ja yhdistysten internet-sivustot. Hankkeen toteutusalueen jokaisen kunnan alueelta kartoitettiin yhdistykset ja pyrittiin saamaan edustus kyselyyn. Taustakartoitusta hankaloittivat internet-tietojen jäsentymättömyys ja puutteellisuus sekä kuntien että yhdistysten kotisivuilla. Tiedonhaun apuna käytettiin myös eri hakupalveluja, tietopankkeja ja rekistereitä (esimerkiksi Sosiaalialan osaamiskeskuksen ylläpitämä Järjestöpankki ja Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti).

Kyselyyn valittiin yhdistyksiä, joiden toiminnan voidaan katsoa kuuluvan hyvinvointialaan (esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden kaltainen toiminta, kuntoutus-, liikunta-, hoito- ja hoivatyö sekä ennaltaehkäisevä työ). Kohdejoukkoon kuului täten muun muassa perinteisiä terveysalan järjestöjä, urheiluseuroja ja asukas- ja kyläyhdistyksiä. Kohdejoukon määrittelemiseksi ei tehty tilastollista analyysiä erilaisten yhdistysten edustavuudesta otannassa.

2.2. Kyselyn aikataulu

Kyselylomakkeella tehtävän tarvekartoituksen oli suunniteltu lähtevän yhdistyksille alun perin syksyn 2009

aikana. Tuolloin kuitenkin uutisoitiin tulevasta muutoksesta de minimis -sääntöön (ks. tarkemmin alaviite sivulla 17), jonka ajateltiin mahdollisesti vaikuttavan kolmannen sektorin toimintaan ja täten myös kyselyn vastauksiin. Lykky-hankkeen ohjausryhmä päätti kokouksessaan 26.10.2009 siirtää tarvekartoituksen toteuttamisen vuodelle 2010, minkä myös hankkeen rahoittajan edustaja hyväksyi. Joulukuussa 2009 Suomen hallitus esittikin palkkatukityöllistämistä koskevien säännöksiä muuttamista (Palkkatukityöllistämisen uudet säännöt, 2009).

2.3. Lykky-hankkeen Oulun seudun ammattikorkeakoulun toteutusalueella toteutettu kysely

Kyselylomake lähetettiin Oulusta 20. ja 21.6.2010 yhteensä 74:lle järjestön edustajalle tai järjestön internet-sivuillaan ilmoittamaan yhteys sähköpostiosoitteeseen. Näistä palautui vastaanottajaa tavoittamattomina (puutteellinen tai vanhentunut sähköpostiosoitteetieto, järjestelmävirhe tai muu vastaava syy) 18, joista osalle viesti lähetettiin uudestaan. Tämän jälkeen viestejä palautui neljä. Voidaan arvioida, että perille meni 60 kyselyä. Kysely lähetettiin uudelleen samoille vastaanottajille 3.8.2010 poisluettuna ne henkilöt tai organisaatiot, jotka olivat jo vastanneet kesäkuussa lähetettyyn kyselyyn (viisi kappaletta).

Tiedote kartoituksesta lisättiin Lykky-hankkeen internet-sivuille 26.8.2010. Kartoituksesta ja siihen osallistumisesta tiedotettiin myös 27.8. Kumppanuuskeskuksen internet-sivujen ajankohtaista-palstalla ja uutiskirjeessä, jossa oli liitteenä kyselylomake. Niiden myötä ei saatu lisää vastauksia. Kumppanuuskeskus on sosiaali- ja terveysalan toimijoiden muodostama avoin verkosto (ks. www.kumppanuuskeskus.fi). Syyskuun 8. päivä lähetettiin postitse kyselylomake neljällekymmenelle yhdistykselle tai suoraan yhdistyksen edustajalle (toiminnanjohtaja, puheenjohtaja), jos sellaisen yhteystiedot olivat saatavilla. Vastaanottaja kartoitettiin tässä yhteydessä vielä lisää, joten kysely lähti osin eri henkilöille tai yhdistyksille kuin sähköpostikyselyt. Palautuspäivämäärään mennessä tuli kahdeksan vastausta. Lisäksi

myöhässä saapui kaksi vastausta, joista toisessa ilmoitettiin, ettei kysely koske heidän yhdistystään. Toinen vastaus saapui puolestaan noin puoli vuotta myöhässä, jolloin aineiston analyysivaihe oli jo tehty. Myöhässä tulleita vastauksia ei ole huomioitu aineiston analyysissä, eikä vastausprosentissa.

Lykky-hankkeesta lähetettyjen kyselyiden lisäksi vastaanottajat ovat voineet itse laittaa kyselyä eteenpäin. Niitä on luonnollisesti mahdoton tilastoida. Esimerkiksi Raahen seudun kyltien internet-sivuilla uutisoitiin kyselystä ja lomake oli uutisen liitteenä. Ei voida kuitenkaan saada selville, onko vastaajia tullut kyseisen tiedotteen perusteella.

Taulukko 1. Lykky-hankkeen Oamkin toteutusalueella toteutettu kysely

Keruumenetelmä ja -ajankohta	Lähetetyt kyselyt (kpl)	Vastaukset (kpl)
Sähköpostikysely 20.–21.6.2010	60	5
Sähköpostikysely 3.8.2010 (uusinta)	55	3
Kyselyn julkaisu lykky.fi-sivuilla 26.8.2010	–	–
Kyselyn julkaisu Kumppanuuskeskuksen internet-sivuilla ja uutiskirjeessä 27.8.2010	–	–
Kysely kirjepostina yhdistystoimijoille 8.9.2010	40	8
Yhteensä	155	16
Kokonaisvastausprosentti n. 10%		

2.4. Lykky-hankkeen CENTRIA, Tutkimus ja kehitys, Ylivieskan toteutusalueella toteutettu kysely

Ylivieskasta lähetettiin 21.6.2010 sähköpostilla 68 kyselylomaketta, joista 12 palautui takaisin vastaanottajaa tavoittamatta. Kyselylomakkeita meni siis perille 56 kappaletta. Vastauksia saatiin yksi. Elokuussa 2010

soitettiin noin 50 puhelua yhdistyksiin kyselyvastausten saamiseksi. Vastauksia saatiin 12. Viidelle puheluun vastanneesta lähetettiin tarvekartoitus sähköpostilla. Heistä kyselyyn vastasi yksi.

Taulukko 2. Lykky-hankkeen KPAMK:n CENTRIAN, Tutkimus ja kehitys, Ylivieskan toteutusalueella toteutettu kysely

Keruumenetelmä ja -ajankohta	Lähetetyt lomakkeet ja kyselyt puhelimitse (kpl)	Vastaukset (kpl)
Sähköpostikyselyt 21.6.2010	56	1
Elokuu, puhelinhaastattelut	45	12
Elokuu, puhelu ja sähköposti puhelun jälkeen	5	1
Yhteensä	106	14
Kokonaisvastausprosentti n. 13%		

2.5. Katoanalyysi

Sekä kyselyn vastausprosenttia (Oulun toteutusalueella 10 % ja Ylivieskan toteutusalueella 13 %) että vastaajien lukumäärää (30 kappaletta) voidaan pitää vaatimattomina. Tämä on syytä huomioida tulosten luotettavuutta pohtiessa. Syitä vähäiseen vastausmäärään voi olla useita. Kuten jo aiemmin mainittiin, sähköpostit eivät tavoittaneet kaikkia vastaanottajia. Voidaan olettaa, että myös palautuneiden sähköpostien lisäksi osa kyselyistä ei mennyt perille. Osa kyselyistä meni myös yhdistyksen yleiseen sähköpostiosoitteeseen, ja voi olla, ettei kyselyä ohjattu eteenpäin siihen vastaamaan sopivalle henkilölle. Lisäksi ensimmäisen kerran kyselylomake lähetettiin kesälomien kynnyksellä, jolloin monella saattoi jäädä vastaamatta kyselyyn. Yksi vastaaja totesi, että samaan aikaan tuli useita muitakin kyselyitä, eikä kaikkiin tullut vastattua.

Ylivieskan toteutusalueelle tehdyissä puhelinhaastattelussa huomattiin, että kyselyn käsitteitä piti selittää vastaajille, koska sellaisenaan ne eivät olleet heille tuttuja. Kyselylomakkeessa käsitteet oli määritelty. Voi olla, että jos kartoituksen sähköpostilla saanut henkilö

ei ole heti ymmärtänyt kysymyksiä, hän on helposti jättänyt vastaamisen kesken. Kartoitusta tehdessä huomattiin myös, että vastaajat ymmärsivät eri kysymykset samoiksi (esimerkiksi kysymykset: ”yhdistyksen keskeisin toiminta” ja ”kuvatkaa lyhyesti tuottamienne, tarjoamienne ja suunnittelemienne palveluiden sisältö”). Samoin on koettu koulutusta koskevien avointen kysymysten kohdalla. Oulun toteutusalueelta saaduissa vastauksissa ei tällaista kysymysten tulkinnan vaikeutta ole havaittavissa. Vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset ja osanneet vastata niihin tarkoitetulla tavalla.

Puhelimitse toteutettujen kyselyiden yhteydessä saatiin tietoja siitä, miksei kyselyihin oltu vastattu. Yhtäältä yhdistystoimijat ovat usein mukana vapaaehtoisesti

toiminnassa, eikä ole aikaa tai kiinnostusta vastata tämän tyyppiseen kyselyyn tai osallistua koulutukseen. Toisaalta vapaaehtoisesti toiminnassa mukana olevista osa oli motivoituneita ja vastasi kyselyyn innostuneesti. Osa oli puolestaan selkeästi kiireisiä, tai he eivät muutoin olleet halukkaita vastaamaan. Puhelut soitettiin toimistoaikana, eikä osa tuolloin vastannut puhelimeen ollenkaan. Esimerkiksi työssä käyvät toimijat eivät välttämättä voi tai halua työaikana vastata henkilökoh- taiseen puhelimeensa. Puheluiden yhteydessä muutama mainitsi saaneensa kyselyn jo sähköpostilla, mutta he kertoivat olleensa sen verran kiireisiä, että vastaaminen oli jäänyt sen vuoksi. Heistä kaksi pyysi kyselyn sähköpostiinsa uudestaan, mutta he eivät silti vastanneet niihin.

3. Aineiston analyysi

Aineiston analyysin raportointi on tehty siten, ettei yksittäinen yhdistys ole tunnistettavissa. Tekstissä ”Oulun toteutusalue” viittaa Oamkilta lähteneiden kyselyiden vastaajajoukkoon ja ”Ylivieskan toteutusalue” Ylivieskan CENTRIA:lta lähteneisiin kyselyihin vastanneisiin. Oulun vastaajat ovat koko Oulun seudun alueelta ja Ylivieskassa Ylivieskan, Haapavesi-Siikalatvan ja Nivala-Haapajärven seutukuntien alueilta. Tulosten esittämisessä luvut on pyöristetty tasalukuihin.

Kyselylomake on jaettu seuraaviin osioihin:

1. Yhdistyksen taustatiedot

- Jäsenmäärä
- Yhdistyksen keskeisin toiminta
- Yhdistyksen toiminta-alue (kotipaikka)
- Palkatun henkilökunnan määrä

2. Hyvinvointipalvelujen tuottaminen ja tarjoaminen

- Tämänhetkinen tai suunnitteilla oleva hyvinvointi- palvelutuotanto
- Tämänhetkinen tai suunnitteilla oleva vastikkeelli-

nen palvelutuotanto

- Tuotettujen, tarjottujen tai suunniteltujen palveluiden sisältö
- Hyvinvointipalvelutoiminnan rooli yhdistyksen toiminnassa

3. Koulutus- ja osaamistarpeet

- Yhdistyksen koulutustarpeet
- Yhdistyksen vastuuhenkilöiden koulutustarpeet
- Palvelutuotannon kehittämiseen liittyvät koulutus- tarpeet

4. Opiskelumuodot

- Eri opiskelutapojen soveltuvuus
- Kehittämisen esteenä olevat syyt

5. Muutostarpeet palvelutuotannon kehittämisessä

- Palvelutuotannon yhtiöittämisen pohtiminen
- Yhtiöittämisen esteet
- Yhtiöittämisen edut
- Tietotarve yhtiöittämiseksi käytännössä

6. Sosiaalinen ja yhteiskunnallinen yrittäjyys
- Sosiaalinen yrittäjyys -käsitteen tunnettuus
 - Yhteiskunnallinen yrittäjyys -käsitteen tunnettuus
 - Sopivin yritysmuoto
 - Toiminnan vastuullisuuden pohtiminen
 - Osaamistarpeet vastuullisuuden mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen

3.1. Yhdistyksen taustatiedot

Ensimmäisessä kyselyosiossa tiedusteltiin yhdistyksen taustatietoja: jäsenmäärää, keskeisintä toimintaa, toiminta-aluetta ja henkilökunnan määrää. Yhdistyksen jäsenmäärää tiedusteltaessa vastausvaihtoehdot olivat luokiteltu seuraavasti: alle 50, 51–100, 101–250, 251–500, 501–1 000, 1 001–2 000 ja yli 2 000.

Kyselyyn vastanneiden yhdistysten jäsenmäärä Oulussa jakautui seuraavasti: alle 50 jäsenen yhdistyksiä ei ollut lainkaan ja alle sadan jäsenen yhdistyksiä vain 6 %. Eniten vastaajia sijoittui 251–500 jäsenen luokkaan (31 %). Ylivieskan toteutusalueella puolestaan vastaajista oli vain 7 % yli 1 000 jäsenen yhdistyksiä, ja 36 % vastaajista edusti 101–250 jäsenen yhdistystä. Jäsenmäärät on kuvattu kuviossa 1.

Oulun toteutusalue

Yhdistysten toiminta-alueena (kotipaikkana) oli kaikissa vastauksissa Oulun seutuun tai Oulun kaaren seutukuntaan kuuluva kunta. Palkatun henkilökunnan määrä yhdistyksissä vaihteli nollasta kolmeen kymmeneen

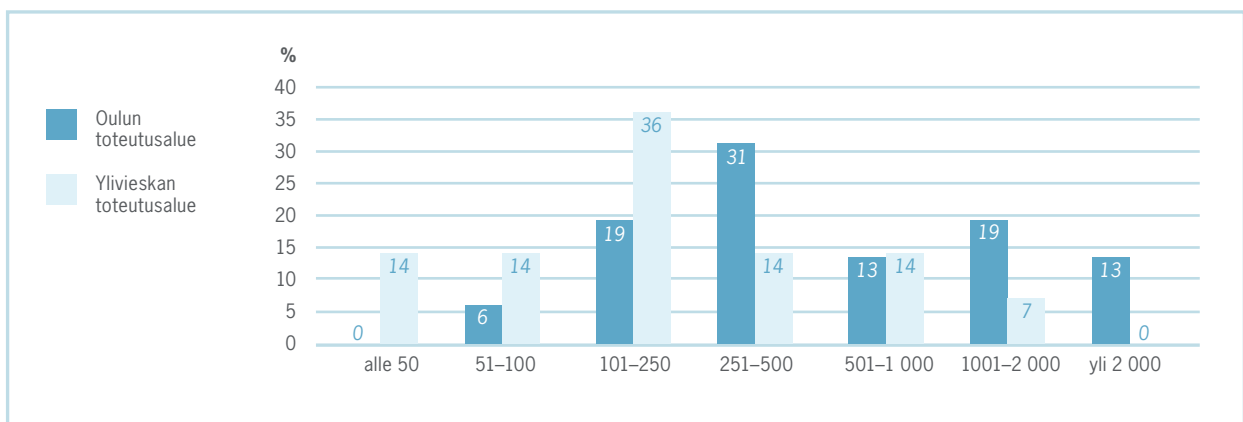
vuositasolla, vaikkakin joka toisessa yhdistyksessä palkatun henkilökunnan määrä oli korkeintaan yksi henkilö. Osa palkatusta henkilökunnasta toimi projektityöntekijänä tai työllisyysvaroilla.

Yhdistysten keskeisintä toimintaa olivat:

- ennaltaehkäisevä työ
- pitkäaikaistyöttömien työllistäminen
- vertais- ja omaistuki
- asukas- tai kyläyhdistystoiminta
- eri sairauksia sairastavien oikeuksien ajaminen ja edunvalvonta, virkistystoiminta, tiedotus, kuntoutus
- urheiluseura- ja liikuntatoiminta, nuorisotyö
- vammaistoiminta

Ylivieskan toteutusalue

Yhdistyksiä oli edustettuna (kotipaikkana mainittu) Ylivieskan, Haapaveden-Siikalatvan ja Nivala-Haapajärven seutukuntien alueilta. Palkatun henkilökunnan määrä yhdistyksissä vaihteli nollasta seitsemään. Samoin kuin Oulun toteutusalueella joka toisessa yhdistyksessä palkatun henkilökunnan määrä oli korkeintaan yksi henkilö. Osa palkatusta henkilökunnasta toimi projektityöntekijöinä. Onkin todettu, että ainakin sosiaali- ja terveysalan paikallis- ja aluejärjestöissä palkatun henkilökunnan määrä on yleensä vähäinen tai sitä ei ole ollenkaan, ja sen määrä järjestökentässä vaihtelee suuresti. (Pessi ja Oravaaari 2010, 46.)

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden yhdistysten jäsenmäärä Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla

Yhdistysten keskeisintä toimintaa olivat:

- asukasyhdistys- tai kylätoiminta
- omaishoidon tukeminen
- palvelujen tuottaminen jollekin kohderyhmälle ja vertaistuki (esim. nuoret, eri sairauksista kuntoutuvat)
- työllistämistoiminta
- urheiluseuratoiminta ja liikuntapalvelut

3.2. Hyvinvointipalvelujen tuottaminen ja tarjoaminen

Kolmannen sektorin ja sen organisaatioiden rooli yhteiskunnassa vaihtelee kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen mukaan, ja heijastelee yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia ja kehityssuuntia. Viime vuosina kolmannen sektorin laajentumismahdollisuuksia ovat tukeneet sellaiset seikat kuin kansainvälistyminen ja globalisaatio, viestinnän ja viestintäteknologioiden kehittyminen, muutokset kulutustottumuksissa sekä laajemminkin yhteiskunnan monimuotoistuminen. Myös kolmannen sektorin rooli (esimerkiksi sosiaalisten ja kulttuuristen) palvelujen järjestäjänä on vaihdellut historian eri vaiheissa. Tällä hetkellä ajankohtaisina kolmannen sektorin palveluiden kysyntään vaikuttavina tekijöinä nähdään muun muassa väestön ikääntyminen ja julkisen talouden rahoitusvaikeudet. Lisäksi esimerkiksi hyvinvointi- ja liikuntapalveluiden markkinoiden arvioidaan moninkertaistuvan seuraavan vuosikymmenen aikana. (Koivisto ym. 2010, 10–15.)

Tässä kyselyssä haluttiinkin selvittää hankkeen toteutusalueen yhdistysten hyvinvointipalvelutoimintaa ja tulevaisuudennäkymiä. 'Hyvinvointipalvelu' määritellään kyselyssä seuraavasti: "Hyvinvointipalvelulla tarkoitetaan esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluita, kuntoutus-, liikunta-, hoito- ja hoivatyötä, ennaltaehkäisevää työtä sekä niihin liittyviä palveluita, tuotteita ja järjestelmiä". Aluksi tiedusteltiin hyvinvointipalveluiden roolia yhdistyksessä. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei tai suunnitteilla.

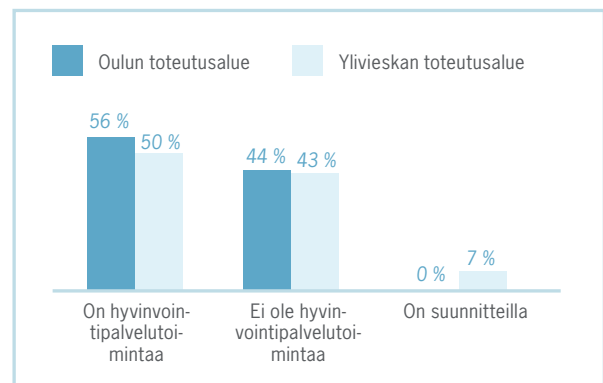
Oulun toteutusalue

Oulun toteutusalueella hyvinvointipalveluita oli 56 %:lla ja niitä ei ollut 44 %:lla. "Suunnitteilla"-vastauksia ei ollut lainkaan.

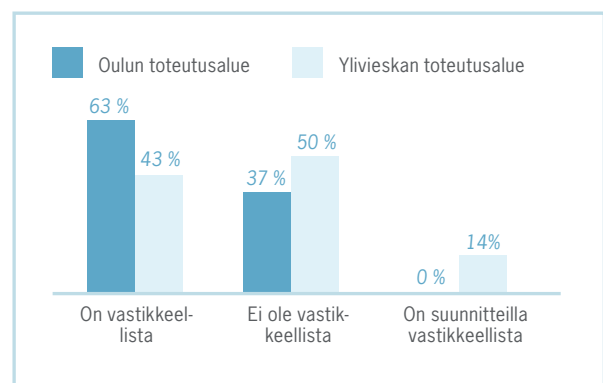
Seuraavaksi tiedusteltiin, oliko yhdistyksellä vastikkeellista palvelutuotantoa. Vastikkeellisuus määritellään seuraavasti: "Vastikkeellisuudella tarkoitetaan, että yhdistys tuottaa ostopalveluna, yhteistyösopimuksella tai suoraan asiakkaalle myymällä palvelun". Vastikkeellista palvelutuotantoa oli 63 %:lla ja ei ollut 37 %:lla. Suunnitteilla sitä ei ollut yhdelläkään yhdistyksellä.

Ylivieskan toteutusalue

Ylivieskan vastanneilla hyvinvointipalvelutuotantoa oli 50 %:lla, ei ollut 43 %:lla ja suunnitteilla oli 7 %:lla. Vastikkeellista palvelutuotantoa oli 43 %:lla, sitä ei ollut 50 %:lla ja suunnitteilla sitä oli 14 %:lla.

Kuvio 2. Hyvinvointipalveluiden tarjoaminen Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla

Kuvio 3. Hyvinvointipalveluiden vastikkeellisuus Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla (osa vastaajista on valinnut useamman vaihtoehdon)

Taulukko 3. Hyvinvointipalvelutoiminta ja vastikkeellinen palvelutoiminta Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla (osa vastaajista on valinnut useamman vaihtoehdon)

	Oulun toteutus-alue	Ylivieskan toteutus-alue
On hyvinvointipalvelutoimintaa	56 %	50 %
Ei ole hyvinvointipalvelutoimintaa	44 %	43 %
On suunnitteilla	0 %	7 %
On vastikkeellista	63 %	43 %
Ei ole vastikkeellista	37 %	50 %
On suunnitteilla vastikkeellista	0 %	14 %

Taulukko 4. Vastausten jakaantuminen/yhteys hyvinvointipalvelutoiminnan ja vastikkeellisen palvelutoiminnan välillä Oulun toteutusalueella

Hyvinvointipalvelutuotantoa	Vastikkeellista palvelutuotantoa	Prosenttia vastauksista
Kyllä	Kyllä	50 %
Ei	Ei	31 %
Kyllä	Ei	6 %
Ei	Kyllä	13 %

Vastaukset jakoutuivat siten, että niistä, joilla oli hyvinvointipalvelutuotantoa, puolella oli myös vastikkeellista palvelutuotantoa. 31 %:lla ei ole kumpaakaan. Vastauksista kahdessa (13 %) koettiin, ettei heillä ollut hyvinvointipalvelutoimintaa, mutta oli vastikkeellista palvelutuotantoa. Toisin sanoen sitä toimintaa, joka on vastikkeellista, ei koeta hyvinvointipalveluihin kuuluvaksi. Yhdellä vastaajalla oli hyvinvointipalvelutuotantoa, mutta ei vastikkeellista palvelutuotantoa.

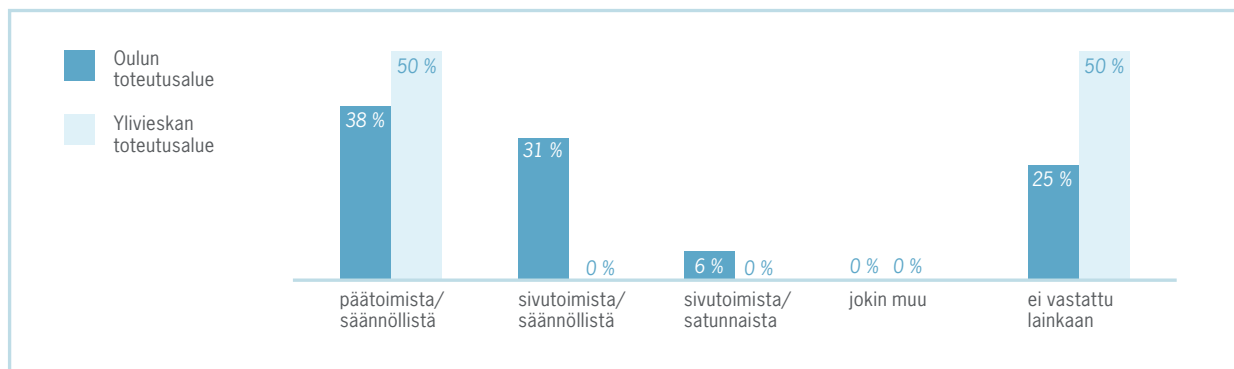
Taulukko 5. Vastausten jakautuminen ja yhteys hyvinvointipalvelutoiminnan ja vastikkeellisen palvelutoiminnan välillä Ylivieskan toteutusalueella (osa vastaajista on valinnut useamman vaihtoehdon)

Hyvinvointipalvelutuotantoa	Vastikkeellista palvelutuotantoa	Prosenttia vastauksista
Kyllä	Kyllä	43 %
Ei	Ei	43 %
Kyllä	Suunnitteilla	7 %
Kyllä	Ei	7 %
Ei	Kyllä	0 %
Suunnitteilla	Suunnitteilla	7 %

Ylivieskan toteutusalueella vastaukset jakoutuivat tasaisesti: niitä, joilla oli hyvinvointipalvelutuotantoa ja se oli vastikkeellista, on noin 43 %:lla vastanneista. Samoin niitä, joilla ei ollut hyvinvointipalvelutuotantoa, eikä vastikkeellista palvelutoimintaa oli noin 43 %. Noin 7 %:lla oli hyvinvointipalvelutuotantoa, mutta se ei ollut vastikkeellista. Suunnitteilla oleva palvelutuotanto oli suunniteltu olevan vastikkeellista noin 7 % vastaajista. Lisäksi yhdessä yhdistyksessä oli sekä tällä hetkellä että suunnitteilla vastikkeellista palvelutuotantoa. Vastaukset on koottu yllä olevaan taulukkoon 5.

Seuraavaksi kyselyssä tiedusteltiin hyvinvointipalvelutoiminnan roolia yhdistyksissä. Oulun toteutusalueella 25 % ei vastannut lainkaan kyseiseen kysymykseen. Nämä vastaamatta jättäneet olivat niitä, joilla ei ollut hyvinvointipalvelutoimintaa ja yksi vastaamatta jättänyt, jolla oli. Ylivieskan toteutusalueella vastaamatta jätti 50 %. Vastaamatta jättäneet olivat niitä, joilla ei ollut hyvinvointipalvelutoimintaa tai vastaukseen oli kirjoitettu "ei ole". Koska vastaamatta jättäneiden määrä oli näin suuri, on vastaamatta jättäminen huomioitu prosenttijakaumien esittämisessä.

On mielenkiintoista, että kaikki Ylivieskan toteutusalueella vastanneet yhdistykset, joilla oli hyvinvointipalvelutoimintaa, tekivät sitä päätoimisesti tai säännöl-

Kuvio 4. Hyvinvointipalvelutoiminnan rooli Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla (prosenttia vastauksista)

lisesti. Oulun alueella oli myös yhdistyksiä, joissa oli sivutoimista/säännöllistä sekä sivutoimista/satunnaista vastanneita.

3.3. Palveluiden sisältö

Yhdistysten hyvinvointipalvelujen sisältö oli varsin laajaa ja monipuolista (kysymys ”Kuvatkaa lyhyesti tuotamienne, tarjoamienne tai suunnittelemienne palveluiden sisältö”). Oulun toteutusalueella mainittuja palveluja olivat esimerkiksi ohjaus ja neuvonta, siivouspalvelu, liikunnan ohjaus, valmennus ja koulutus, kotiapupalvelut, virkistys- ja kerhotoiminta, lounaspalvelu, kuntoutus, valistustyö, terveyden mittaaminen ja edistäminen, ulkoilualueiden hoitotyö, avustajapalvelut, tuotemyynti. Lycky-hankkeen Ylivieskan CENTRIAN toteutusalueella tuotettujen palveluiden sisällöissä mainitaan asumispalvelut, siivous- ja pihatyöt, kahvilatoiminta, liikuntapalvelut, ilmaisutaide, työttömien työllistäminen ja omaishoidon tukeminen sekä kerhojen ja tapahtumien järjestäminen.

3.4. Koulutus- ja osaamistarpeet

Koulutus- ja osaamistarpeet -kyselyosiossa tiedusteltiin, millaista koulutusta yhdistyksissä tarvitaan, mistä asioista yhdistysten vastuuhenkilöt (esim. toiminnanjohtaja, puheenjohtaja, taloudenhoitaja) tarvitsevat koulutusta ja millaista koulutusta. Kolmanneksi tiedusteltiin tarkemmin, millaista koulutusta yhdistykset haluavat ja tarvitsevat erityisesti palvelutuotannon kehittämiseksi. Tässä kysymyksessä annettiin valmiita vastausvaihtoehtoja.

Oulun toteutusalue

Ensimmäiseen kysymykseen, millaista koulutusta yhdistyksessä tarvitaan, vastasi 81 % kyselylomakkeen palauttaneista. Lomakkeissa oli lueteltuna useita asioita. Karkeasti ottaen vastaukset voidaan jaotella kahteen kategoriaan:

1. Osaamistarpeet yleisessä yhdistystoiminnassa

Tässä ryhmässä oli vastauksia, joissa tuotiin esille yhdistyksen toimintaan liittyviä asioita. Vastaukset jakautuivat niihin, joissa kaivattiin koulutusta jäsenistön aktivoimiseksi ja motivoimiseksi, ja tarkempiin mainintoihin koulutuksen sisällöistä: hallitus- ja järjestökoulutus, päivitettyä tietoa toiminnan keskeisistä asioista, yhdistystoiminta, yhdistystoiminnan perusteet (laki ym. periaatteet). Lisäksi mainittiin tiedottamisen, markkinoinnin, taloushallinnon ja henkilöstöhallinnon koulutuksen tarve. Useissa vastauksissa esille tuli myös sosiaalisten taitojen kehittämisen tarve mm. keskustelu- ja neuvottelutaidot erikseen mainittuina. Myös tekniikan omaksumiseen (internet ja av-laitteet) kaivattiin lisäosaamista.

2. Osaamistarpeet yhdistyksen järjestämään toimintaan liittyen

Toisen ryhmän vastauksissa korostui yhdistyksen oma ”toimiala”, jonka sisältöihin kaivattiin koulutusta. Esimerkiksi liikuntatoimintoja järjestävä yhdistys voi tarvita valmentajakoulutusta tai terapiaa tarjoava yhdistys koulutusta tietystä terapiamuodosta. Useissa

vastauksissa tuotiin esille vertaistuen ja vertaistukiryhmien ohjaajakoulutuksen tarve.

Erityisesti yhdistysten vastuuhenkilöiden katsottiin tarvitsevan koulutusta seuraavista asioista:

- yhdistystoiminta (yhdistyslaki, verotus ja kirjanpidon lait, arkistointi)
- markkinointi (mainittu useita kertoja)
- henkilöstöhallinta (mainittu useita kertoja)
- projektijohtaminen
- talouden seuranta, budjetointi
- tiedottaminen (mainittu useita kertoja)
- neuvottelutaidot ja kokouskäytännöt
- johtaminen yleensä ja johtamiskoulutusta esim. pitkäaikaistyöttömien tai osatyökykyisten ohjaamiseen

Ylivieskan toteutusalue

Millaista koulutusta yhdistyksessänne tarvitaan? -kysymykseen 50 % vastasi, ettei mitään tai "en osaa sanoa". Ne vastaajat, jotka kokivat tarvitsevansa koulutusta, jakautuivat samoin kuin Oulun toteutusalueella. Eli osa kaipasi yleistä järjestökoulutusta ja osaamista esimerkiksi taloushallintoon järjestön sisällä. Osa tarpeista liittyi puolestaan järjestön järjestämään toimintaan, kuten ryhmäohjaajakoulutus. Myös maksullisista palveluista, virikeohjauksesta ja turvallisuudesta koettiin koulutus-tarvetta.

Yhdistyksen vastuuhenkilöiden koettiin tarvitsevan koulutusta seuraavista asioista:

- talous (useita mainintoja)
- maksulliset palvelut, markkinointi (, jotta ihmisiä saataisiin enemmän mukaan toimintaan)
- järjestökoulutus
- yritystoiminnan aloittaminen

3.4.1. Koulutus- ja osaamistarpeet palvelutuotannon kehittämisessä

Koulutus- ja osaamistarpeiden osiossa tiedusteltiin, mistä aiheista yhdistyksissä tarvitaan koulutusta erityisesti palvelutuotannon kehittämiseksi.

Oulussa kyseisiin kysymyksiin vastasi 100 % ja Ylivieskassa 71 % kyselyn palauttaneista.

Vastaukset on koottu alla oleviin taulukoihin (vastaaja on voinut valita useita vaihtoehtoja).

Taulukot 6–9. Osaamistarpeet palvelutuotannon kehittämisessä Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla (vastaukset absoluuttisina lukuina montako kertaa kyseinen kohta on valittu)

Palveluiden	Oulu	Ylivieska
Suunnittelu	11	3
Myynti ja markkinointi	8	6
Hinnoittelu	7	6
Tuotteistaminen	5	5
Palvelusopimusten tekeminen	5	5
Palvelutarjousten tekeminen	4	5

Henkilöstöhallinto	Oulu	Ylivieska
Työnohjaus	9	4
Henkilöstöjohtaminen	7	5
Rekrytointi	6	3

Taloushallinto	Oulu	Ylivieska
Rahoitus	10	7
Budjetointi	5	7
Tunnuslukujen seuranta	5	4
Kustannus- ja kannattavuuslaskenta	5	6
Palkanlasku	4	1
Verotus	4	5
Kirjanpito	4	1

Avovastaukset	Oulu	Ylivieska
Avustusten hakeminen	2	
Varainhankinnan järjestäminen	1	
Kokouskäytännöt	1	
Neuvottelutaidot	1	
Yleinen vapaaehtoistoiminta	1	
Ideota ja virikkeitä yhdistystoimintaan	1	
Arkistointi		1

Avoimessa kohdassa vastaaja on voinut kirjoittaa, mistä muusta koulutusta tarvittaisiin. Vastauksissa todetaan kokouskäytännöistä, neuvottelutaidoista, yleistä vapaaehtoistoiminnan koulutusta, ideoita ja virikkeitä yhdistystoimintaan, rahoituksesta, vapaaehtoisen varainhankinnan järjestämisestä ja arkistoinnista. Useaan kertaan on mainittu myös erilaisten avustusten hakemiseen tarvittavien tietojen ja taitojen opetusta. Avovastausten maininnat on koottu yllä olevaan taulukkoon 9.

Oulun ja Ylivieskan toteutusalueiden tarpeet poikkesivat hieman toisistaan. Molemmilla rahoitus sekä myynti ja markkinointi mainittiin useita kertoja. Oulun toteutusalueella lisäksi korostuivat palveluiden suunnitteluun ja henkilöstöhallintaan liittyvät koulutustarpeet. Ylivieskan toteutusalueella sen sijaan koettiin taloushallintoon liittyvän osaamisen vaativan kehittämistä. Seuraavassa on molempien alueiden viisi kaikkein suurinta palvelutuotantoon liittyvää koulutustarpeen kohdetta:

Oulun toteutusalue	Ylivieskan toteutusalue
Palveluiden suunnittelu	Rahoitus
Rahoitus	Budjetointi
Työnohjaus ja henkilöstöjohtaminen	Myynti ja markkinointi
Myynti ja markkinointi	Kustannus- ja kannattavuuslaskenta
Hinnoittelu	Hinnoittelu

Yhteenvedon voidaan todeta, että eniten koulutusta tarvitaan palveluiden suunnitteluun, myyntiin ja markkinointiin. Henkilöstöhallinnossa osaamista kaivataan työnohjaukseen ja taloushallinnossa selkeästi rahoitukseen.

3.5. Opiskelumuodot ja kehittämisen esteet

Opiskelumuodot-osiossa vastaajaa pyydettiin arvioimaan eri opiskelutapojen soveltuvuutta yhdistyksen toiminnan kehittämisessä. Vastaaja on voinut valita useita vaihtoehtoja.

Taulukko 10. Opiskelutapojen soveltuvuus Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla (luvut ovat absoluuttisia lukuja montako kertaa kyseinen kohta on valittu)

Opiskelutapa	Oulu	Ylivieska	Yhteensä
Räätälöidyt lyhytkestoiset kurssit (esim. päivä- tai viikonloppukurssit)	13	10	23
Vertaisoppiminen (esim. tutustumiskäynnit)	8	8	16
Internetin käyttö opiskelussa	7	9	16
Seminaarit	4	11	15
Itseopiskelu	5	8	13
Mentorointi, kokemuksen välittäminen	5	7	12
Erilliset tutkinnot (esim. täydennyskoulutus tai erikoisammattitutkinnot)	2	5	7
Oppisopimukset ja työssä oppiminen	2	2	4
Täsmäkoulutuspäivät (avovastaus)	1	0	1
Konsultointi asiakaslähtöisesti (avovastaus)	1	0	1

Lisäksi avovastauksessa on voinut kirjoittaa jonkin muun koulutustavan. Tähän on vastattu täsmä koulutuspäivät ja konsultointi asiakaslähtöisesti.

Molemmilla toteutusalueilla koulutusmuodoista sovel-
tuvimpina koettiin räätälöidyt lyhytkestoiset kurssit ja
luennot sekä vertaisoppiminen. Huomattavin ero aluei-
den välillä on seminaarien suosio Ylivieskan toteutus-
alueella toisin kuin Oulun toteutusalueella. Itseopiskelu
ja internetin käyttö koetaan sopivina toisin kuin niitä
sitovammat erillisten tutkintojen suorittamiset.

Yhdistyksiä pyydettiin myös arvioimaan seuraavien ke-
hittämisen esteiden merkitystä yhdistyksen osaamisen
kehittämiseksi.

Taulukko 11. Koetut esteet osaamisen kehittämiseksi Oulun ja
Ylivieskan toteutusalueilla (luvut absoluuttisina lukuina)

Osaamisen kehittämisen este	Oulu	Yli- vieska	Yh- teensä
Ajan puute	12	10	22
Rahan puute	13	7	20
Pitkät välimatkat	5	3	8
Sopivien koulutusmahdolli- suuksien puute	1	6	7
Perhesyyt	1	3	4
Vapaaehtoistoiminta ei sitou- ta pitkäjänteisesti yhdistyk- seen/opiskeluun (avovastaus)	1	0	1
Ikärakenne (avovastaus)	1	0	1
Järjen puute (avovastaus)	1	0	1
Koulutuksista tiedottaminen puutteellisena (avovastaus)	0	1	1
Tiedon puute (avovastaus)	0	1	1

Muu, mikä? -kohdassa mainittiin lisäksi: vapaaehtois-
toiminta ei sitouta pitkäjänteisesti yhdistykseen/
opiskeluun, ikärakenne ja järjen puute. Ylivieskan
toteutusalueella koulutuksista tiedottaminen koettiin
puutteellisena, eli ihmiset eivät löydä mahdollisia koulu-
tuksia.

Ylivoimaisesti eniten koettiin kehittämisen esteenä

olevan rahan ja ajan puutteen. Mielenkiintoista on, että
Oulun toteutusalueella sopivien koulutusmahdollisuuk-
sien puute mainittiin vain yhden kerran esteenä. Tämän
perusteella voi ajatella, että yhdistyksille on tarjolla
koulutusta. Sen sijaan Ylivieskan toteutusalueella koet-
tiin puutetta koulutusmahdollisuuksista.

3.6. Muutostarpeet palvelutuotannon järjestämisessä

Yhteiskunnallisen muutoksen aikana huolenaiheeksi on
noussut muun muassa se, miten palvelut saadaan tur-
vattua muuttuvassa toimintaympäristössä. Palvelutuot-
tantaan on syntynyt uudenlaisia mahdollisuuksia sekä
yksityiselle että kolmannelle sektorille. Keskiössä ovat
etenkin hyvinvointiin liittyvät palvelut. Samanaikaisesti
kolmannen sektorin toimintaan vaikuttavat useat eri
tekijät, kuten rahoituksen tiukentuminen, EU:n kilpailu-
lainsäädäntö, verotus, palkkatuella työllistämisen uudet
säännöt¹ sekä yleishyödyllisyyden ja elinkeinotoiminnan
rajanvetoon liittyvät tulkinnat. Kolmannen sektorin
kannalta eletään murrosvaihetta, jossa toimijoiden on
pohdittava omaa toimintaansa, toimintansa luonnetta ja
mahdollisen palvelutoimintansa järjestämistä.

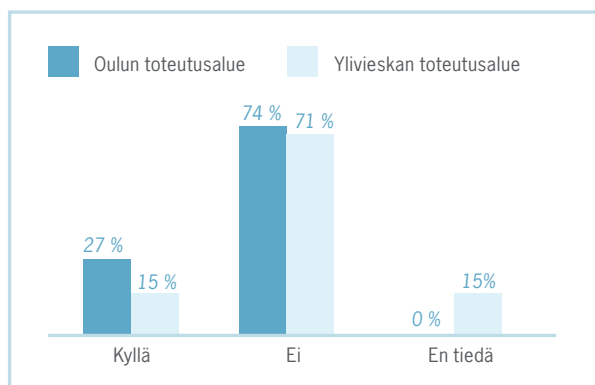
Muun muassa edellä esitetyt tekijät ovat synnyttäneet
tarvetta erottaa yhdistyksen yleishyödyllinen toiminta
mahdollisesta elinkeinotoiminnasta. Tämä on käytän-
nössä mahdollista toteuttaa kahdella tavalla: joko
kirjanpidollisesti eriyttämällä elinkeinotoiminta yhteisön
muusta toiminnasta tai yhtiöittämällä palvelutoiminta
yritystoiminnaksi. On selvitetty, että järjestöt suhtau-
tavat palvelutoiminnan yhtiöittämiseen neljällä tavalla.
Ensimmäiseen ryhmään kuuluvien järjestöjen tavoitteita
yhtiöittäminen palvelee ja se sopii toimialaan. Toiset
yhtiöittävät ulkopuolisten tahojen ja tekijöiden aiheut-
tamien paineiden vuoksi (esimerkiksi rahoituksen ja ve-
rotuksellisten seikkojen tiukentuminen). Kolmas ryhmä

¹ Vuonna 2010 palkkatuen myöntämisperusteita muutettiin EU:n valtiotu-
kisäännösten mukaiseksi eli palkkatuki alettiin katsoa valtioneuoksi, jota
voidaan myöntää joko ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesti tai vähämerki-
tyksellisenä de minimis -tukena. (Palkkatuella työllistämisen uudet säännöt:
<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/1.htm?id=3162>)
Lakiuudistuksella pyritään siis siihen, että kaikille elinkeinotoimintaa harjoit-
taville myönnetään palkkatuki samanlaisin ehdoin. Järjestöjä tilanne koskee
silloin, kun niiden palvelutuotanto voidaan katsoa elinkeinotoiminnaksi.
De minimis -säännön mukaisesti yritys tai yhteisö voi saada palkkatukea
enintään 200 000€ kolmen vuoden ajalle. Yhdistysten ja säätiöiden osalta
tilanne tarkoittaa sitä, että paikallinen TE-toimisto ratkaisee tapauskoh-
teisesti palkkatuen myöntämisperusteet. Palkkatukityöllistämisen uudet
säännöt voivat vaikeuttaa yhdistysten työllistämistoimintaa etenkin silloin,
jos yhdistyksellä on palvelutuotantoa, jonka TE-toimisto voi katsoa elinkei-
notoiminnaksi.

kokee, ettei yhtiöittäminen sovellu niiden toimialalle asiakaskunnan tai arvojen vuoksi. Tällöin yhtiöittäminen tehdään vasta kun on pakko. Neljäntenä ryhmänä ovat pienet järjestöt, joilla ei ole paineita huolimatta mahdollista yhtiöittää toimintaansa. Niiden palvelutoiminta päättyy tuen loppumisen myötä. (Hokkanen ym. 2005, 67.)

Lykky-hankeen kyselyn viidennessä osiossa tiedusteltiin muutostarpeita palvelutuotannon järjestämisessä. Johdantona kysymyksiin oli kappale: ”Monet yhdistykset ovat kohdanneet muutostarpeita palvelutuotantonsa laajentuessa ja monipuolistuessa. Ratkaisuna he ovat nähneet palvelutoiminnan eriyttämisen yhdistyksen toiminnasta (esim. yhtiöittämällä palvelutuotantoa yritysmuotoon).”

Tämän jälkeen kysyttiin, onko Teidän edustamassanne yhdistyksessä pohdittu palvelutuotannon yhtiöittämisen mahdollisuutta? Vastaukset jakautuivat alla olevan kuvion mukaisesti niiden välillä, jotka olivat vastanneet kyseiseen osioon.

Kuvio 5. Yhtiöittämisen mahdollisuutta pohtineiden yhdistysten määrä Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla

Oulun toteutusalueella yhtiöittämistä oli pohdittu reilussa neljänneksessä (27 %) ja sitä ei ole pohdittu 74 %:ssa yhdistyksistä. Ylivieskan toteutusalueella yhtiöittämistä pohtineiden osuus oli tätä pienempi, 15 %. Saman verran vastaajia oli ”en tiedä”-vastanneissa, ja lopuissa 71 %:ssa yhtiöittämistä ei ollut pohdittu.

Yhtiöittämistä pohtineiden määrä oli pieni verrattaessa sitä esimerkiksi YTY ry:n (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys) kyselytulokseen. Laskettaessa yhteen niiden määrä, jotka YTY ry:n kyselyssä

ilmoittavat seuraavansa yhtiöittämiskehitystä ja joissa yhtiöittäminen on parhaillaan käynnissä, oli vastaajia saman verran kuin ”ei tarvetta palvelutuotannon yhtiöittämiseen”-vastanneissa. (Lyytikäinen 2008, 48.) Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla yli 70 % ilmoitti, ettei palvelutuotannon yhtiöittämistä ole pohdittu. On kuitenkin huomattava, että YTY ry:n kysely koskee vain sosiaali- ja terveysalan järjestöjä ja kyselyn vastaajajoukko (102 kappaletta) on huomattavasti suurempi kuin Lykky-hankkeessa tehdyssä kyselyssä.

Seuraavaksi Lykky-hankeen kyselyssä tiedusteltiin, mitä esteitä yhtiöittämiselle koetaan olevan. Tähän olivat vastanneet sekä ne, joissa on yhtiöittämistä mietitty sekä ne, joissa sitä ei ole mietitty. Vastauksissa tuli esille seuraavia asioita: asenteet, uuden oppiminen, riskien ottamisen vaikeus, epävarmuus osaamisesta ja onnistumisesta, vakituisen työntekijän puute, pieni yhdistyksen koko, ei ole palvelutuotantoa, se olisi kustannusrasitus, se etäännyttäisi järjestötyöstä ja läheisyys häviäisi, tiedon puute, muutosvastarinta ja ”kynnyksen” ylittäminen. Toiminta on talkoovoittoista ja tuloksellista; viekö hinnoittelu innon? Lisäksi halutaan imagosyistä säilyttää yhdistyspohjaisuus, aika ja raha, ei ole henkilöitä/työntekijöitä, ei nähdä tarvetta, ei koeta sopivan omalle yhdistykselle.

Ne yhdistykset, jotka olivat vastanneet ”kyllä” kysymykseen, onko yhdistyksessä pohdittu palvelutuotannon yhtiöittämistä, näkivät yhtiöittämisestä olevan etuja:

- vapaaehtoisten voimavarat voisi suunnata paremmin sisällön tuottoon
- siitä olisi taloushyötyä tehokkuuden parantuessa
- toiminnallinen varmuus ja suurempi vastuunkantajien joukko
- mahdollista saada tietyt asiat ammattilaisten haltuun
- yhteisymmärrys verottajan kanssa selkeytyisi (mikä on verotettavaa ja mikä ei)
- asukkaiden palvelut saataisiin kontrolloituun ja yritysmallina tasavertaiseen tasoon

Myös niissä yhdistyksissä, joissa ei ollut pohdittu yhtiöittämistä, nähtiin yhtiöittämisellä olevan kuitenkin etuja:

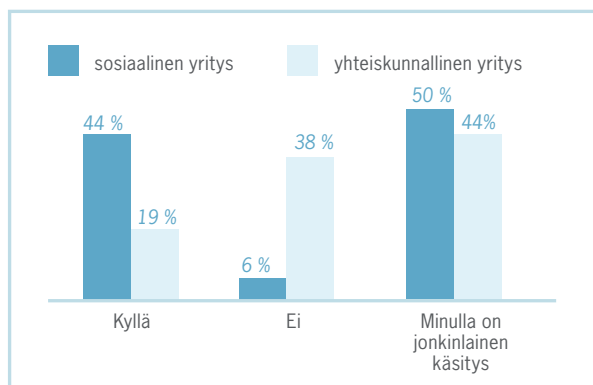
- toiminta laajenisi ja tarvitaan lisää toimijoita
- tunnettavuus lisääntyisi

- uudistus
- varmuuden tunne tulevaisuudesta

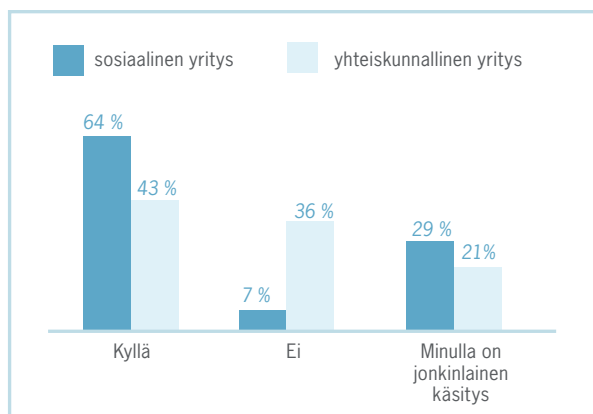
Osion viimeisessä kohdassa tiedusteltiin, millaista tietoa yhdistyksessä tarvitaan, jotta yhtiöittäminen onnistuisi käytännössä. Tähän osa vastaajista oli kirjoittanut, ettei kysymys ole ajankohtainen (perusteena esimerkiksi yhdistyksen pieni koko). Vastauksissa tuli esille, että tarvitaan yleistä tietoa: perustietoa yhtiöittämisestä, ”kaikkia mahdollisia” tai ”alusta loppuun eli A Ö”, yhtiön perustaminen ja toiminta, käytännön ohjeita sekä laajemmin vertaistukea, esimerkkejä ja rohkeutta uskaltaa, hyvä liiketoimintasuunnitelma, strategia ja toimintasuunnitelma, visio ja faktat.

3.7. Sosiaalinen ja yhteiskunnallinen yrittäjyys

Kuudes ja viimeinen osio keskittyy sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden sekä vastuullisuuden tunnettuuden kartoittamiseen.

Kuvio 6. Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrityksen käsitteiden tunnettuus (prosentteina) Oulun toteutusalueella

Kuvio 7. Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrityksen käsitteiden tunnettuus (prosentteina) Ylivieskan toteutusalueella

Kuvioista havaitaan, että sosiaalisen yrittäjyyden käsite oli vastaajille hyvin tunnettu. Molemmilla toteutusalueilla sen tunsivat tai jonkinlaisen käsityksen omasivat noin 93 % vastaajista. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunti tai jonkinlaisen käsityksen omasi noin 63 %.

Seuraavasta taulukosta nähdään käsitteiden välisen tunnettuuden yhteys Oulun toteutusalueella.

Taulukko 12. Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsitteiden tunnettuuden välinen yhteys Oulun toteutusalueella

		Sosiaalinen yritys		
		Kyllä	Ei	Jonkinlainen käsitys
Yhteiskunnallinen yritys	Kyllä	19	0	0
	Ei	25	6	6
	Jonkinlainen käsitys	0	0	44

Oulun toteutusalueen vastaajajoukossa oli yleisintä, että vastaajalla oli jonkinlainen käsitys sekä sosiaalisesta yrityksestä että yhteiskunnallisesta yrityksestä. Noin kuudella prosentilla oli jonkinlainen käsitys sosiaalisesta yrityksestä, muttei yhteiskunnallisesta yrityksestä. Sellaisia ei ollut lainkaan, joilla olisi jonkinlainen käsitys tai kyllä-vastaus yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä, muttei sosiaalisesta yrittäjyydestä. Niiden joukko, jotka tunsivat käsitteen sosiaalinen yritys, muttei yhteiskunnallista yritystä, oli vielä suhteellisen suuri (yksi neljäsosa vastaajista).

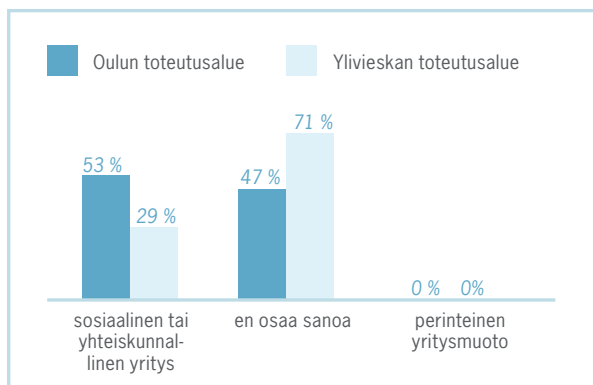
Seuraavasta taulukosta nähdään käsitteiden välisen tunnettuuden yhteys Ylivieskan toteutusalueella.

Taulukko 13. Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsitteiden tunnettuuden välinen yhteys Ylivieskan toteutusalueella

		Sosiaalinen yritys		
		Kyllä	Ei	Jonkinlainen käsitys
Yhteiskunnallinen yritys	Kyllä	43	0	0
	Ei	14	7	14
	Jonkinlainen käsitys	7	0	14

Ylivieskan toteutusalueella oli Oulun toteutusalueetta suurempi joukko niitä, jotka tunsivat sekä sosiaalisen että yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsitteet. Samoin kuin Oulun toteutusalueella, vastaajissa oli paljon niitä, jotka tunsivat sosiaalisen yrittäjyyden, mutta eivät yhteiskunnallista yrittäjyyttä. Myös Ylivieskan toteutusalueella sosiaalinen yrittäjyys tunnettiin paremmin kuin yhteiskunnallinen yrittäjyys.

Kysymyksessä ”Mikäli yhdistyksenne palveluja alettaisiin tuottaa yritysmuotoisena, kumpi olisi mielestänne soveltuvampi yritysmuoto?” vastaukset jakoutuivat alla olevan kuvion mukaisesti.

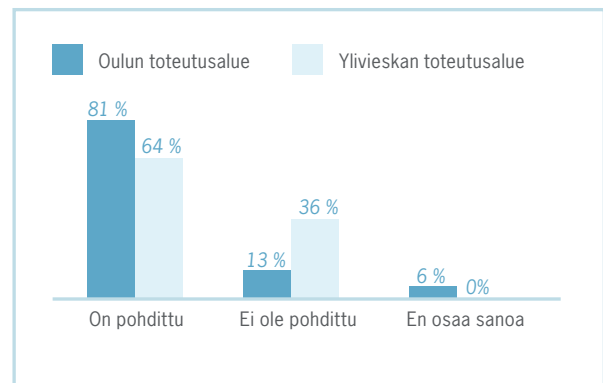
Kuvio 8. Yhdistysten soveltuvimmaksi kokema yritysmuoto Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla

Oulun toteutusalueella suurin osa niistä, jotka olivat aiemmin vastanneet, ettei yrityksessä oltu pohdittu palvelutuotannon yhtiöittämistä, vastasivat tähän ”en osaa sanoa”. Vain yhdessä yhdistyksessä oli pohdittu palvelutuotannon yhtiöittämistä, mutta ei osattu valita, kumpi olisi soveltuvampi yritysmuoto. Niistä, joissa oli pohdittu yhtiöittämistä ja valittu vastausvaihtoehto ”sosiaalinen tai yhteiskunnallinen yritys”, oli noin 38 %. Niistä, joissa ei ollut pohdittu yhtiöittämistä, mutta pidettiin sosiaalista tai yhteiskunnallista yritystä soveltuvimpana oli noin 63 %.

Ylivieskan toteutusalueella vastattiin Oulun toteutusalueetta useammin ”en osaa sanoa” -vaihtoehtoon. Tämä selittyy sillä, että vain pienessä osassa oli edes pohdittu palvelutuotannon yhtiöittämisen mahdollisuutta. Niistä, joissa yhtiöittämismahdollisuutta oli pohdittu, valittiin

yritysmuodoksi toisessa ”en osaa sanoa” ja toisessa ”sosiaalinen tai yhteiskunnallinen yritys”. Samoin kuin Oulun toteutusalueella, vastaajissa oli niitä, joissa yhtiöittämistä ei ollut pohdittu, mutta sosiaalinen tai yhteiskunnallinen yritys nähtiin silti sopivimpana vaihtoehtona. Heitä oli vastaajista noin 22 %.

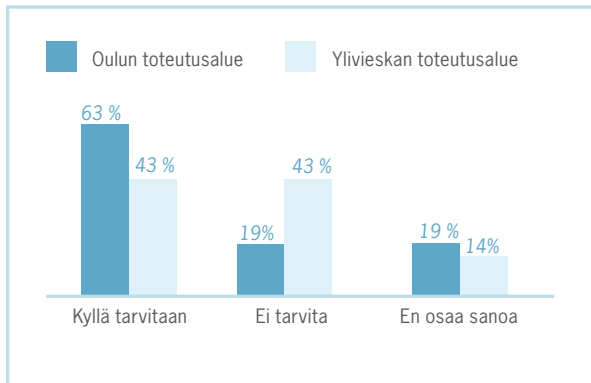
Viimeisimmät kysymykset koskivat yhdistystoiminnan vastuullisuutta. Vastuullisuus määritellään seuraavasti: ”Tässä vastuullisuudella tarkoitetaan työ- ja elinkeinoministeriön mukaisesti lakien minimivaatimukset ylittävää toimintaa, esimerkiksi henkilöstön osaamiseen ja työhyvinvointiin panostamista sekä ympäristötilasta huolehtimista ja sidosryhmien toiveiden kuuntelemista.” Kysymyksessä tiedusteltiin, oliko yhdistyksessä pohdittu toiminnan vastuullisuutta. Tähän vastattiin seuraavasti (prosentteina vastauksista):

Kuvio 9. Toiminnan vastuullisuuden pohtiminen Oulun ja Ylivieskan toteutusalueiden yhdistyksissä

Vastuullisuutta oli pohdittu sekä Oulun että Ylivieskan toteutusalueilla reilusti yli puolessa yhdistyksissä (Oulu 81 %, Ylivieska 64 %), mutta Ylivieskan toteutusalueella niiden osuus, joissa ei oltu pohdittu oli yli kolmannes (36 %).

Jatkokysymyksessä tiedusteltiin, tarvitaanko yhdistyksessä osaamista vastuullisuuden mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen.

Kuvio 10. Tarve vastuullisuuden mittaamisen ja näkyväksi tuomisen lisäämiselle Oulun ja Ylivieskan toteutusalueilla

Molemmilla toteutusalueilla koettiin tarvetta vastuullisuuden osaamiseen, mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen. Oulun toteutusalueella tämä tarve koettiin Ylivieskaan vastanneita suurempana (Oulun toteutusalue 63 % ja Ylivieskan toteutusalue 43 %). Ylivieskan toteutusalueella tarvetta kokevien ja ei-kokevien joukko oli yhtä suuri.

Vastaukset ristiintaulukoituna edelliseen kysymykseen jakautuivat seuraavasti Oulun toteutusalueella.

Taulukko 14. Toiminnan vastuullisuuden pohtimisen ja osaamisen tarpeen kokemisen yhteys Oulun toteutusalueella

		Toiminnan vastuullisuuden pohtiminen		
		Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Osaamisen tarve	Kyllä	58	13	6
	Ei	19	0	0
	En osaa sanoa	19	0	6

Taulukosta havaitaan päätuloksina, että yli puolessa (58 %) yhdistyksistä oli sekä pohdittu toiminnan vastuullisuutta että tarvittaisiin osaamista vastuullisuuden mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen. 19 %:ssa oli pohdittu vastuullisuutta, mutta ei koettu tarvetta sen osaamisen lisäämiselle tai ei osattu sanoa. 13 %:ssa yhdistyksistä ei oltu pohdittu vastuullisuutta, mutta nähtiin tarvetta sen osaamiselle. Pieni joukko (6 %)

vastaajista ei osannut sanoa, onko vastuullisuutta pohdittu. Osa heistä näkee osaamisen tarvetta ja osa ei (molemmat 6 %).

Vastaukset ristiintaulukoituna edelliseen kysymykseen jakaantuivat seuraavasti Ylivieskan toteutusalueella:

Taulukko 15. Toiminnan vastuullisuuden pohtimisen ja osaamisen tarpeen kokemisen yhteys Ylivieskan toteutusalueella

		Toiminnan vastuullisuuden pohtiminen		
		Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Osaamisen tarve	Kyllä	43	0	0
	Ei	14	29	0
	En osaa sanoa	7	7	6

Ylivieskan toteutusalueella noin 43 %:ssa vastauksista oli pohdittu toiminnan vastuullisuutta ja tarvittiin osaamisista sen mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen. 14 prosentissa oli pohdittu vastuullisuutta, mutta ei koettu tarvetta sen osaamisen lisäämiselle. Vastaajista suhteellisen suuri joukko, 29 prosenttia, ei ollut pohtinut vastuullisuutta eikä kokenut tarvetta sen osaamisen kehittämiseen.

Eryteisesti viimeisen kyselyosion (sosiaalinen ja yhteiskunnallinen yrittäjäyys) vastauksia tarkastellessa oli syytä huomioida Oulun ja Ylivieskan toteutusalueiden vastaamisen tapojen erilaisuus. Ouluun vastattiin sähköposti- tai kirjepostilomakkeella. Ylivieskaan pääosa vastauksista saatiin puhelinhaastatteluilla. Puhelinhaastattelun aikana vastaaja oli voinut keskustella haastattelijan kanssa ja esittää tarkentavia kysymyksiä. Tämä on voinut vaikuttaa annettuun vastaukseen ja täten kyselyn tulokseen.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Lykky-hankkeessa vuonna 2010 suoritettuun yhdistyskyselyyn vastasi yhteensä 30 yhdistyksen edustajaa Oulun seudun, Ylivieskan, Haapavesi-Siikalatvan ja Nivala-Haapajärven seutukuntien alueilta. Kyselyn painopiste oli sen selvittämisessä, millaisia tarpeita yhdistyksissä oli koulutukselle, osaamiselle ja palvelutoiminnan kehittämiseksi. Lisäksi kyselyssä selvitettiin sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunnettuutta.

Oulun ja Ylivieskan toteutusalueiden vastaajien joukko poikkesi toisistaan siten, että Ouluun vastanneet yhdistykset olivat jäsenmäärältään suurempia kuin Ylivieskaan vastanneet. Yhdistysten toiminta sitä vastoin oli samantyyppistä. Toimintana mainitaan muun muassa asukas- ja kyläyhdistystoiminta, omaisten tukeminen, palvelujen tuottaminen ja viriketoiminta jollekin tietylle kohderyhmälle, vertaistuki, työllistämistoiminta, edunvalvonta, urheiluseuratoiminta ja liikuntapalvelut.

Oulun toteutusalueella yhdistysten toimintaan kuului hyvinvointipalveluiden tarjoaminen hieman yli puolella (56 %) ja sitä ei ollut 44 %:lla vastanneista. Vastikkeellista palvelutuotantoa on yli 60 %:lla ja ei ollut 37 %:lla. Ylivieskan toteutusalueen vastauksissa hyvinvointipalvelutuotantoa oli Ouluun verrattuna hieman vähemmän: sitä oli tasan puolella, ei ollut 43 %:lla ja suunnitteilla oli 7 %:lla yhdistyksistä. Vastikkeellista palvelutuotantoa oli 43 %:lla, sitä ei ollut puolella ja suunnitteilla sitä oli hieman yli 10 %:lla (14 %).

Yhdistysten hyvinvointipalvelujen sisältö oli varsin laaja ja monipuolinen. Mainittuja palveluja olivat esimerkiksi ohjaus ja neuvonta, siivous- ja pihatyöpalvelu, liikunnan ohjaus, valmennus ja koulutus, kotiapupalvelut, virkistys- ja kerhotoiminta, lounaspalvelu, kuntoutus, valistustyö, terveyden mittaaminen ja edistäminen, ulkoilualueiden hoitotyö, avustajapalvelut, tuotemyynti, elämänhallinnan tukemiseen ja virikkeisiin liittyvät palvelut, asumispalvelut, siivous- ja kahvilatoiminta, ilmaisutaide, työttömien työllistäminen, omaishoidon tukeminen, sekä kerhojen ja tapahtumien järjestäminen. Yhdistysten osaamis- ja kehittämistarpeet keskittyi-

vät kyselyyn saatujen vastausten perusteella yleisen yhdistystoiminnan ja yhdistysosaamisen kehittämiseen. ”Yleisellä yhdistystoiminnalla” tarkoitetaan sellaisia toimintoja, jotka liittyvät toimimiseen yhdistyksenä; esimerkiksi hallituksen toimintaan, yhdistystä koskeviin lakeihin ja periaatteisiin sekä yhdistyksen talous- ja henkilöstöhallintoon. Lisäosaamista kaivattiin myös aktiivihenkilöstön sosiaalisiin ja teknisiin taitoihin. Toinen osaamisen kehittämisalue liittyi puolestaan yhdistyksen omaan ”toimialaan”, jonka sisältöihin kaivattiin koulutusta. Usein mainittiin esimerkiksi vertaistuen ja vertaistukiryhmien ohjaajakoulutuksen tarve.

Palvelutuotannon kehittämistarpeet Oulun ja Ylivieskan toteutusalueiden välillä poikkesivat hieman toisistaan. Molemmilla rahoitus sekä myynti ja markkinointi mainittiin useita kertoja. Oulun toteutusalueella lisäksi korostuivat palveluiden suunnitteluun ja henkilöstöhallintaan liittyvät koulutustarpeet. Ylivieskan toteutusalueella sen sijaan koettiin taloushallintoon liittyvän osaamisen vaativan kehittämistä.

Koulutusmuodoista molemmilla toteutusalueilla soveltuvimpana koettiin räätälöidyt lyhytkestoiset kurssit ja luennot sekä vertaisoppiminen. Huomattavin ero toteutusalueiden välillä oli seminaarien suosio Ylivieskan toisin kuin Oulun toteutusalueella. Itseopiskelu ja internetin käyttö koettiin sopivina opiskelumuotoina. Erillisten tutkintojen suorittamista ei sen sijaan koettu hyvänä opiskelutapana. Vaikuttaakin siltä, ettei yhdistyksissä ole aikaa pitkäkestoisiin koulutuksiin, vaan tietoa halutaan lyhyissä koulutustilaisuuksissa ja täsmällisistä aiheista. Kehittämisen yleisimpinä esteinä koettiin rahan ja ajan puute. Lisäksi Ylivieskan toteutusalueen vastauksissa sopivien koulutusmahdollisuuksien tarve nousi selkeänä esille.

Yhdistyksiltä tiedusteltiin myös palvelutuotannon järjestämisen kehittämistarpeita. Kysymykseen ”Onko yhdistyksessä pohdittu yhtiöittämisen mahdollisuutta?” sekä Oulun että Ylivieskan toteutusalueella yli 70 % vastasi, ettei oltu. Oulussa lopuissa, 27 %:ssa, oli pohdittu.

Ylivieskan toteutusalueella puolestaan 15 %:ssa ei oltu ja 15 %:ssa vastaaja ei tiennyt. Ainakin tämän kyselyn perusteella yhtiöittäminen koettiin siis vieraana, tai asiaa ei ollut vielä mietitty. Sosiaalista ja yhteiskunnallista yrittäjyyttä kartoittavassa osiossa tuloksena voidaan todeta sosiaalisen yrittäjyyden käsitteen olevan varsin tuttu. Sen tunti tai jonkinlaisen käsityksen omasi yli 90 % vastaajista. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden käsite oli hieman tuntemattomampi käsite; vähintään jonkinlaisen käsityksen siitä omasi 63 %. Tulos on varsin ymmärrettävä, sillä sosiaalisia yrityksiä on ollut jo pitkään ja niitä on tuotu julkisuudessa esiin. Sen sijaan yhteiskunnallisten yritysten kenttä on vasta muotoutumassa, ja niiden virallinenkin määrittely parhaillaan käynnissä.

Kysyttäessä sopivasta yritysmuodosta ”en osaa sanoa” vastauksia oli runsaasti: Oulun toteutusalueella lähes puolet ja Ylivieskassa 71 %. Loput olivat valinneet sopivaksi yritysmuodoksi sosiaalisen tai yhteiskunnallisen yrityksen, eikä ”perinteiseksi” nimettyä yritysmuotoa kannattanut yksikään yhdistyksistä. Oulun toteutusalueen yhdistyksissä toiminnan vastuullisuutta oli pohdittu ja sen osoittamiseen tarvittiin osaamista selkeästi enemmän kuin Ylivieskan toteutusalueen yhdistyksissä. Huomattavaa kuitenkin on, että vastuullisuutta pohtineiden joukko oli suuri: 63–81 % vastanneista. Vastuullisuuden mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen osaamista kaipasi 43–63 % yhdistyksistä. Eroavaisuudet alueiden välillä voivat johtua muuan muassa vastuullisuus-teeman laajemmasta näkyvyydestä ja esille tuomisesta Oulun toteutusalueella verrattuna Ylivieskan toteutusalueeseen. Myös ero yhdistysten koossa voi selittää tilannetta; ehkä suuremmat yhdistykset kokevat vastuullisuuden mittaamisen ja esille tuomisen tärkeämpänä kuin pienet.

Lykky-hankeen järjestämän koulutuksen kannalta kysely antaa arvokasta tietoa sekä yhdistysten kokemista koulutus- ja osaamistarpeista että koulutusmuodoista. Lykky-koulutus vastaa erityisesti yhdistysten taloushallinnon, markkinoinnin ja palveluiden suunnittelun ja toteuttamisen tarpeeseen. Lykky-koulutus antaa myös valmiuksia vastuullisuuden sekä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tiedon lisäämiseen ja näkyväksi tuomiseen. Lykky-koulutus on organisoitu joustavasti

sisältäen lähi- ja itseopiskelua sekä henkilökohtaista ohjausta. Koko koulutus ajoittuu suhteellisen pitkälle aikavälille, vuoden 2011 tammikuusta syyskuuhun. Tämän osa yhdistyksistä voi kokea liian pitkänä ajanjaksona. Koulutuksen osia (markkinointi, talouden suunnittelu ja seuranta, hyvinvointipalvelujen johtaminen ja kehittäminen, yhteiskuntavastuullinen yrittäjyys) on kuitenkin mahdollista opiskella tiiviinä muutaman päivän kokonaisuuksina.

Lähteet

- Anheier, H.K. & Seibel W. 1990. Sociological and political approach to the third sector. Teoksessa Anheier H.K. & Seibel W. (toim.) *The third sector: Comparative studies of nonprofit organizations*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Harju, A. 2004. Järjestöt mukana liiketoiminnassa. Teoksessa V. Grönberg (toim.) *Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjyys*. Helsinki: STAKES, 45–49.
- Hokkanen, J., Kettunen, A. & Piirainen, K. 2005. Järjestöjen toiminnan yhtiöittäminen. Syitä ja seurauksia. Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:13.
- Huotari, T., Pyykkönen, M. & Pättiniemi, P. 2008. Sosiaalisen ja taloudellisen välimaastossa. Tutkimuskäkökulmia suomalaiseen sosiaaliseen yritykseen. Helsinki: STKL ry.
- Koivisto, N., Lehikoinen, K., Pasanen-Willberg, R., Ruusuvirta, M., Saukkonen, P., Tolvanen, P. & Veikkolainen, A. 2010. Johdanto. Teoksessa N. Koivisto, K. Lehikoinen, R. Pasanen-Willberg, M. Ruusuvirta, P. Saukkonen, P. Tolvanen & A. Veikkolainen (toim.) *Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta*. Kokos julkaisuja 1.
- Lyytikäinen, M. 2008. Yhä useampi järjestö yhtiöittää. Teoksessa H. Hakala (toim.) *Järjestöt hyvinvointia rakentamassa. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen vuosikirja 2009*. Helsinki: YTY ry.
- Matthies, A-L. 1996. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. Teoksessa A-L. Matthies, U. Kotakari & M. Nylund (toim.) *Välittävät verkostot*. Tampere: Vastapaino, 11–29.
- Pajula, E. Kolmas sektori käsitteenä. Hakupäivä 23.11.2010. www.kolmassektori.net/kolmas.htm
- Pessi, A.B. & Oravasaari T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustaminen sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustus-toiminnan raportteja 23. Helsinki: RAY.
- Piirainen, T. 1992. Hyvinvointivaltio ja yhteiskunnalliset ristiriidat. Kohti postkorporatistista sosiaalipolitiikkaa. *Sosiaalipolitiikka 2017*. Teoksessa O. Riihinen (toim.) *Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*. SITRAn julkaisusarja 123. Porvoo: WSOY, 291–319.
- Pättiniemi, P. 2004. Mitä on yhteisötalous. Teoksessa V. Grönberg (toim.) *Yhteisötalous ja sosiaalinen yrittäjyys*. Helsinki: STAKES, 21–28.
- Palkkatuella työllistämisen uudet säännöt. Hakupäivä 23.12.2010. <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/1.htx?id=3162>
- Romppainen, E. 2007. Sosiaali- ja terveysjärjestön oikeudellinen asema hyvinvointipalvelujen järjestämisessä: tutkimus julkista avustusta saavan yhdistyksen asemasta hankintasääntöjen näkökulmasta. *Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja 281*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Ruusuvirta, M. & Saukkonen, P. 2009. Kolmannen sektorin osaaminen ja osaamisen kehittämistarpeet hyvinvointipalvelujen tarjoamisessa ja tuottamisessa. www.kolmaslahde.fi
- Palkkatukityöllistämiseen uudet säännöt. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hakupäivä 7.12.2010 www.tem.fi/?89036_m=97805&s=2081

LIITE 1. Kyselyn toteuttamisen alueet Oulun seudun ammattikorkeakoulun ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun CENTRIA Tutkimus ja kehitys, Ylivieska välillä.

Oamk	CENTRIA
Oulun seutu	Ylivieskan seutukunta
Hailuoto Haukipudas Kempele Kiiminki Ylikiiminki Liminka Lumijoki Muhos Oulu Oulunsalo Tyrnävä	Alavieska Kalajoki Merijärvi Oulainen Sievi Ylivieska
	Haapaveden-Siikalatvan seutukunta
	Haapavesi Pyhäntä ryk. Siikalatva (Kestilä, Piippola, Pulkila, Rantsila)
Raahen seutukunta	Nivala-Haapajärven seutukunta
Raahe Pyhäjoki Siikajoki Vihanti	Nivala Kärsämäki Pyhäjärvi Haapajärvi Reisjärvi
Koillismaan seutukunnasta	
Kuusamo Taivalkoski	
Oulunkaaren seutukunta	
Ii Pudasjärvi Utajärvi Yli-Ii	

LIITE 2. Kyselylomake

1. TAUSTAKYSYMYKSET

Yhdistyksen jäsenmäärä (merkitse vastauksesi x:llä)			
Alle 50 ☐	51–100 ☐	101–250 ☐	251–500 ☐
501–1000 ☐	1001–2000 ☐	yli 2000 ☐	
Yhdistyksen keskeisin toiminta			
Yhdistyksen toiminta-alue (kotipaikka)			
Onko yhdistyksellä palkattua henkilökuntaa? Kuinka paljon?			

2. HYVINVOINTIPALVELUIDEN TUOTTAMINEN JA TARJOAMINEN

Hyvinvointipalvelulla tarkoitetaan esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluita, kuntoutus-, liikunta-, hoito- ja hoivatyötä, ennaltaehkäisevää työtä sekä niihin liittyviä palveluita, tuotteita ja järjestelmiä.

Onko yhdistyksessänne tällä hetkellä tai suunnitteilla hyvinvointipalvelutuotantoa? Kyllä ☐ Ei ☐ Suunnitteilla ☐
Onko yhdistyksessänne tällä hetkellä tai suunnitteilla vastikkeellista palvelutuotantoa? <i>Vastikkeellisuudella tarkoitetaan, että yhdistys tuottaa ostopalveluna, yhteistyösopimuksella tai suoraan asiakkaalle myymällä palvelun.</i> Kyllä ☐ Ei ☐ Suunnitteilla ☐
Kuvatkaa lyhyesti tuottamienne, tarjoamienne tai suunnittelemienne palveluiden sisältö
Mikä on hyvinvointipalvelutoiminnan rooli yhdistyksenne toiminnassa? Päätoimista/säännöllistä ☐ Sivutoimista/säännöllistä ☐ Sivutoimista/satunnaista ☐ Jokin muu, mikä: ☐

3. KOULUTUS- JA OSAAMISTARPEET

Millaista koulutusta yhdistyksessänne tarvitaan?
Mistä asioista yhdistyksenne vastuhenkilöt (esim. toiminnanjohtaja, puheenjohtaja, taloudenhoitaja) tarvitsevat koulutusta ja millaista koulutusta?

Millaista koulutusta haluaisitte ja tarvitsisitte erityisesti palvelutuotannon kehittämiseksi? (Voit valita useita vaihtoehtoja)

Palveluiden

suunnittelu

tuotteistaminen

hinnoittelu

myynti ja markkinointi

palvelutarjousten tekeminen

palvelusopimusten tekeminen

Henkilöstöhallinto

työnohjaus

rekrytointi

henkilöstöjohtaminen

Taloushallinto

rahoitus

budjetointi

kirjanpito

tunnuslukujen seuranta

kustannus- ja kannattavuuslaskenta

palkanlasku

verotus

Muusta, mistä?

4. OPISKELUMUODOT

Arvioikaa seuraavien opiskelutapojen soveltuvuutta yhdistyksenne toiminnan kehittämässä (voit valita useita vaihtoehtoja)

itseopiskelu

internetin käyttö opiskelussa

oppisopimukset ja työssä oppiminen

erilliset tutkinnot (esim. täydennyskoulutus tai erikoisammattitutkinnot)

seminaarit

räätälöidyt lyhytkestoiset kurssit ja luennot (esim. päivä- tai viikonloppukurssit)

vertaisoppiminen (esim. tutustumiskäynnit)

mentorointi, kokemuksen välittäminen

muu, mikä?

Arvioikaa seuraavien kehittämisen esteiden merkitystä yhdistyksenne osaamisen kehittämislle

ajan puute

sopivien koulutusmahdollisuuksien puute

rahan puute

perhesyyt

pitkät välimatkat

Muu, mikä?

5. MUUTOSTARPEET PALVELUTUOTANNON JÄRJESTÄMISESSÄ

Monet yhdistykset ovat kohdanneet muutostarpeita palvelutuotantonsa laajentuessa ja monipuolistuessa. Ratkaisuna he ovat nähneet palvelutoiminnan eriyttämisen yhdistyksen toiminnasta (esim. yhtiöittämällä palvelutuotantoa yritysmuotoon)

Onko Teidän edustamassanne yhdistyksessä pohdittu palvelutuotannon yhtiöittämisen mahdollisuutta? Kyllä ☐ Ei ☐ En tiedä ☐
Mitä esteitä koette yhtiöittämiselle olevan?
Mitä etuja yhtiöittämisestä voisi olla?
Millaista tietoa tarvitsisitte, jotta yhtiöittäminen onnistuisi käytännössä?

6. SOSIAALINEN JA YHTEISKUNNALLINEN YRITTÄJYYS

Tunnetteko käsitteen/termin sosiaalinen yritys? Kyllä ☐ En ☐ Minulla on jonkinlainen käsitys ☐
Tunnetteko käsitteen/termin yhteiskunnallinen yritys? Kyllä ☐ En ☐ Minulla on jonkinlainen käsitys ☐
Mikäli yhdistyksenne palveluja alettaisiin tuottaa yritysmuotoisena, kumpi olisi mielestänne soveltuvampi yritysmuoto: sosiaalinen tai yhteiskunnallinen yritys ☐ perinteinen yritysmuoto ☐ en osaa sanoa ☐ Perustelut:
Onko yhdistyksessänne pohdittu toiminnan vastuullisuutta? <i>Tässä vastuullisuudella tarkoitetaan työ- ja elinkeinoministeriön mukaisesti lakien minimivaatimukset ylittävää toimintaa, esimerkiksi henkilöstön osaamiseen ja työhyvinvointiin panostamista sekä ympäristötilasta huolehtimista ja sidosryhmien toiveiden kuuntelemista.</i> Kyllä ☐ Ei ☐ En osaa sanoa ☐
Tarvitsetteko yhdistyksessänne osaamista vastuullisuuden mittaamiseen ja näkyväksi tuomiseen? Kyllä ☐ Ei ☐ En osaa sanoa ☐

Kiitos arvokkaista vastauksistanne!

Haluaisitteko lisätietoa tammikuussa 2011 alkavasta Vastuullista yrittäjyyttä hyvinvointialalle -yrittäjyyskoulutuksesta? Voitte pyytää esitteitä osoitteesta soja.ukkola@oamk.fi tai kirjoittaa tähän yhteystietonne:

**OULUN SEUDUN
AMMATTIKORKEAKOULU**

ePooki - TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT
PL 222, KIVIHARJUNLENKKI 2B, 90101 OULU
PUH. 010 27 21030, FAX 010 27 21371
www.oamk.fi